

Gedachten over het verleden en de toekomst.

Mijn gedachten gaan terug naar het verleden, naar de meer dan dertig jaren, die ik in Duitsland heb gewoond, toen ik er, kort na mijn vestiging, een industriële onderneming oprichtte, waarvan bij de machtige concurrentie, de kans van slagen zeer twijfelachtig scheen.

Mijn gedachten gaan naar mijn moeder en mijn familie in Nederland, die bereid waren elk financieel offer te brengen, om die onderneming te doen slagen. Die later getuige konden zijn van het succes, om thans te moeten vrezen, dat het resultaat van een dertigjarigen arbeid door de hebzucht der Nazis weer zal worden vernietigd.

Mijn gedachten gaan ook naar wijlen dien ouden Duitsen bankier, die in de voor mij critieke jaren van den eersten wereldoorlog, toen het buitenlands tegood tot niets samensmolt en grote banken zich ten opzichte van mijn Nederlandsche onderneming afzijdig hielden, zijn vertrouwen door daden bewees.

Mijn gedachten gaan voorts naar de honderden Duitse medewerkers, die door hun trouwe diensten en vakkennis geholpen hebben, mijn onderneming een voorname plaats in de export industrie te verschaffen met een afzetgebied in meer dan honderd verschillende landen. Ik denk terug aan het afscheid van mijn onderneming, toen het nieuwe door den oorlog gedicteerde arbeidsveld niet meer overeenstemde met mijn opvatting en ik denk aan het plotselinge vertrek, toen mijn medewerkers hun aandoening niet konden verbergen.

Dan vraag ik mij af : " Hoe is het mogelijk, dat een volk op een hoge trap van beschaving, waarmee ons zoveel familiebetrekkingen verbinden, waarop mij met trots in ons mooie volkslied wijzen, thans zoo misdadig kan zijn ?"

Is het hele Duitse volk schuldig?

Hierop zal geantwoord moeten worden : "Schuldig is Hitler en de Nazi partij, maar het Duitse volk is medeplichtig, omdat het de bevelen van een misdadige regeering blindelings volgde en zich passief gedroeg ten opzichte van de wreede vervolging van een weerlooze minderheid."

En dan komt een tweede vraag :

Hoe is het mogelijk, dat Hitler en zijn complices aan het bewind kwamen en een onbeperkte macht verkregen ?

Om dit te begrijpen moeten wij teruggaan naar het verleden en het tijdperk tusschen de twee wereld-oorlogen nader beschouwen.

De vrede van Versailles

bracht het einde van het gewapend conflict, herstelde echter niet het internationale vertrouwen en het economisch evenwicht. Het gemis aan stabiliteit en gemis aan vertrouwen was een internationaal probleem, dat echter niet door onderlinge samenwerking werd opgelost. Elk volk reageerde op zijn eigen manier, om de nadeelen van zich af te wenden.

Het goud, dat in vroeger jaren bij de saldi in de handels en betalingsbalansen reguleerend had gewerkt, werd door de enorme internationale verplichtingen na den eersten wereldoorlog in eenige landen opgehoopt. De internationale handel werd door eenzijdig nationale belangen beheerscht. De oorlog had in tal van landen nieuwe industriën doen ontstaan, die, om hun belang in oorlogstijd, daarna door hoge rechten werden beschermd, niettegenstaande het buitenland veelal betere producten tegen lagere prijs kon leveren. De muntstandaard brokkelde in meerdere ^{landen} af. Het evenwicht tussen de betaalmiddelen der verschillende landen ging verloren. Het arbeidsloon, dat afhankelijk is van de nationale levensstandaard, kwam in enkele landen op een zoo laag peil, dat zelfs de export niet kon verhinderen, dat groote kringen der bevolking voor het kopen van geïmporteerde producten niet meer in aanmerking konden komen. Het algemeen levensniveau zonk.

Het sterkst zien wij dit verschijnsel in Duitschland tijdens de inflatie.

Het meest leden hieronder de mensen met een zeer beperkt inkomen en de buitenlandse geldgevers. Ik kan mij herinneren, dat de destijds snel stijgende arbeidsloozen bij uitbetaling niet eens meer voldoende bleken te zijn, om in het noodigste te voorzien, zoodat de fabrieken er toe moesten overgaan, brood, margarine enz. tijdig en collectief voor de arbeiders in te kopen. De industrie werkte met volle kracht en toch ontbrak het aan koopkracht bij het groote publiek. De positie der werklieden werd steeds moeilijker. Zij waren door hun eigen leiders teleurgesteld.

Toch heeft Duitschland, als economisch geheel beschouwd, door de inflatie niet verloren. Er zijn natuurlijk tal van Duitschers door verarmd, maar de inflatie maakte het mogelijk, de grote nationale schuld in den kortst mogelijken tijd te liquideeren. Ook zeer veel buitenlanders hebben er aanzienlijke bedragen door verloren. De lage koers van het Deutsche geld had in sterke mate buitenlandsche beleggers aangelokt, die in het vertrouwen op een uiteindelijk financieel herstel, Duitsch geldswaardig papier en Deutsche Reichsmark kochten.

Filialen van Duitse banken in het buitenland deden goede zaken, door chèques op Berlijn te verkopen, die reeds, eer ze ter betaling werden voorgelegd, hun waarde hadden verloren. Duitschland had een nieuw export artikel gekregen n.l. de papieren Mark.

Ik wil niet bestrijden, dat de arbeiders in het begin door overdreven eisen de gevolgen der inflatie hadden versneld. Later kwamen hun eischen tot loonsverhoging voort uit den drang voor zelfbehoud. Het geld had geen koopkracht meer. De speculatie had er zich meester van gemaakt. De munteenheid, niet meer verankerd in goud, kon geen weerstand meer bieden. Het evenwicht kon eerst worden hersteld, toen de Mark een nieuwe basis in den Dollar had gevonden.

In menig opzicht had de inflatie ten gunste van Duitschland en ten nadeele van het buitenland gewerkt. Vele buitenlanders, van wie men na den oorlog een antipathie tegen Duitschland en Duitse producten had kunnen verwachten, overstroomden het land. Ten nadeele van het buitenland bereikte het vreemdelingenverkeer in Duitschland een ongekeerde hoogte.

De Duitse oorlogs en Ersatzproducten werden tegen voor het buitenland lage inflatie prijzen met graagte gekocht. De buitenlandse markt werd er door verontrust en voor den buitenlandsen inkoopster bestond er geen enkele waarborg, dat door de vallende koers zijn concurrent niet nog veel gunstiger zou kunnen kopen.

Nog voordat de Duitse industrie de producten weer geheel in vredeskwaliteit kon leveren, kwamen er gedurende de inflatie wettelijke voorschriften, dat de export uitsluitend tegen deviezen met vastgestelde prijslimieten mocht geschieden. Dit bracht in het buitenland nieuwe nadeelen, omdat de importeur tegen deviezen moest kopen, terwijl voor particulieren in het reisverkeer een beperkte mogelijkheid voor het kopen tegen papieren Marken bleef bestaan.

Er bestond dus een groote dispariteit tusschen de prijzen in Duitse en buitenlandsche winkels, zeer ten nadeele van den buitenlandschen koopman.

Dat de inflatie niet nog in sterkere mate de internationale handel verontrust heeft, is voor een deel te danken aan het feit, dat de tegen inflatie prijzen uitgevoerde producten nog niet op vredespeil stonden en dat deze grote Duitse uitverkoop werd opgevangen door de na den oorlog bestaande warenhonger.

Het is niet te verwonderen, dat in den eersten tijd na de stabilisatie,

toen de loonen niet meer met een handvol papiergeld konden worden betaald, zich kapitaal gebrek vooral bij de industrie, door onvol-

doende liquide middelen, deed gevoelen. De rentestandaard steeg tot ongekende hoogte en lokte opnieuw buitenlandse kapitaal aan. Grote Deutsche ondernemingen en instellingen sloten leeningen in het buitenland. Kleinere ondernemingen werden gefinancierd door met hulp van den staat in Duitschland opgerichte hypotheekbanken, die de noodige middelen in het buitenland, voornamelijk door de uitgifte van mortgagebonds in Amerika vertregen. Voor de ondernemers in Duitschland, die het geld voor het drijven van hun zaken nodig hadden, speelde de hoogte van de rente een ondergeschikt rol. Zij kregen een hypotheek tegen hooge rente en amortisatie van de Deutsche hypotheekbank in zgn. gouden Markten, maar ontvingen in werkelijkheid slechts de opbrengst van de mortgagebonds, die ver onder pari gehandeld werden. Transformeelmogelijkheden bestonden niet, zoolang Duitschland door nieuwe leeningen steeds weer de beschikking kreeg over voldoende deviezen. Eerst later zou blijken, hoezeer deze methode het internationaal economisch evenwicht in gevaar had gebracht. Voor zooverre de crediteurlanden tevens leveranciers waren, werd de mogelijkheid van afzet in Duitschland door de hooge rente en amortisatie verplichtingen vermindert. De financiële draagkracht van Duitschland was overschat en het

"Stillehalte Akkoord"

was het gevolg.

De regering Brüning

trechtte door een eerlijke poging het evenwicht te herstellen. De export moest vermeerderd, de import verminderd worden. Dit doel zou bereikt worden, door algemeene verlaging van het prijsniveau in Duitschland. Loonen, Salarissen en goederenprijzen moesten volgens de nieuwe wet met 10 % verminderd worden. Deze maatregel heeft er wel toe bijgedragen, de verhouding van export tot import te verbeteren. Het was een soort van deflatie, maar ze vond geen instemming bij het Deutsche publiek. De verlaging van loonen en salarissen en de verwachting van verdere prijsdalingen verminderden de kooplust. De binnenlandsche handel had nog slechts een kwijnend bestaan. De rentabiliteit ging verloren. De noodlijdende industrie kon geen dividend meer afwerpen. De fondsenbeurs weerspiegelde de algemeene achteruitgang. De fabrieken moesten arbeiders ontslaan, of verkort werken. Het leger der werkelozen en ontevreden werd steeds grooter.

Om een meer volkomen beeld te krijgen van de economischen ontwikkeling van dien tijd, moeten wij ook een blik werpen op de maatregelen van andere landen.

Bij gebrek aan internationale samenwerking werden middelen bedacht, die geheel eenzijdig de nationale export van industrie producten hielpen. Japan verlaagde de waarde van de Yen tot ca. een derde der waarde. Van de Nederlandse textiel industrie in Twente heb ik destijds gehoord, dat de Japansche concurrentie de geheele buitenlandsche markt in gevaar bracht. In Japan werd de uitvoer er door bevrucht en de invoer van buitenlandsche producten, er vrijwel onmogelijk door gemaakt. Voor de fabrikaten van mijn eigen onderneming kwam de uitvoer naar Japan geheel tot stilstand. De vroegere vertegenwoordiger in Japan vond geen bestaan meer en ging zich in Europa vestigen voor de invoer van Japanse producten.

Wij zien, hoe ook in andere landen de muntvoet afbrokkelde, hoe Engeland in 1931 den gouden standaard verliet en U.S.A. in 1933 door devaluatie volgde. Veelal was niet gemis aan goud, maar de vrees om het te verliezen, een reden tot devaluatie. Zoowel Engeland als U.S.A. waren voornamelijk crediteurlanden en verminderden dus door deze maatregel het buitenlandsch tegoed. De methode kwam er vrijwel op neer, dat het eigen land voor de verkrijging van buitenlandsche producten meer eigen fabrikaten moest leveren, dus meer moest presteeren. Hoewel deze maatregelen voor het stimuleeren van export begrijpelijk waren, in een tijd, waarin de internationale handel kwijnende, hebben ze toch het vertrouwen verder geschokt en gedeeltelijk in het buitenland verlies veroorzaakt. In verwachting van devaluatie in andere landen waren vlucht en speculatie van kapitaal uit deze landen er het gevolg van. Steeds meer landen moesten dus later het voorbeeld volgen. De verkregen voorsprong werd opgeheven, wanneer andere landen evenredig devalueerden. Bij voortgang op dezen weg moest de algemeene levensstandaard en de stabiliteit van het nationale prijsniveau er onder lijden.

In Duitschland waren de pogingen, om de internationale crisis af te wenden, mislukt. Geen enkele regeering had een verbetering kunnen brengen. Van dit negatieve resultaat profiteerde de

Nazi partij,

waar de ontevredenen hun toevlucht zochten. Hitler scheen gelijk te hebben, dat het democratische "systeem" machteloos was.

Hij veroordeelde tegelijkertijd het internationaal kapitaal en het communisme, en zoowel van het een als het ander werd het Jodendom als synoniem beschouwd.

Echter niet alleen onder de slachtoffers der inflatie, wereldcrisis en deflatie waren de ontevredenen te zoeken. Er was een verdere groep van ontevredenen n.l. degenen, die de vrede van Versailles

als een vernedering beschouwden. Het Duitsche volk bezit een groote mate van nationale trots, die weleens in pedanterie ontaard, in de gedachte, dat Duitschland op elk gebied toonaangevend is of moet zijn. Wat voor deze menschen het verlies van de militaire macht en het verlies van de koloniën beteekende, kan men zich voorstellen. De machteloosheid van de vroegere regeeringen deed hen met de Nazis sympathiseeren.

Toch vond het partijprogramma geen algemeene instemming. Eerlijke Duitschers, die sceptisch waren ten opzichte van de handelingen der Nazis, stelden hun geweten er mee gerust, dat ze niet op Hitler gestemd hadden. Zij hadden geen vertrouwen in de nieuwe methoden en vreesden reeds in het begin, dat wanneer alle wegen uit den economischen chaos versperd zouden raken, Hitler ook ten opzichte van het buitenland tot geweld zou overgaan.

De groote massa werd spoedig gewonnen. Daarvoor zorgde de mentaliteit van het Duitsche volk. De militaire geest der Nazis, de wijze van optreden en de commandotoon ook in het burgerlijk leven bleven niet zonder indruk. Een beveltoon is voor een Duitscher een graad van flinkheid, waardoor de wens wordt opgewekt, ook zelf door het verkrijgen van rang en stand in staat te worden gesteld, te mogen bevelen. "Diegene, die later wenscht te bevelen, moet eerst leeren te gehoorzamen" is hun theorie, waaruit ze afleiden, dat slechts onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de bevelen van meerderen kan leiden tot eigen succes.

Gehoorzaamheid is een deugd, maar onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, het critiekloos door dik en dun volgen van bevelen, levert het gevaar op, dat de fouten der leidende personen er door worden vergroot. Daardoor neigt het Duitsche volk tot overdrijving en mist de gave, zich zelf te remmen. Het holt voort op den ingeslagen weg, zoolang het niet door een andere macht daaraan wordt gehinderd.

De mentaliteit van een volk, is in groote mate een gevolg van de opvoeding. In Duitschland heerst een militaire geest, die er reeds bij de kinderen op school wordt ingebracht. In nog veel sterkere mate geschiedde dit onder het Nazibewind. De jeugd, die het meest ontvankelijk was voor de Nazitheoriën, werd aan de invloed der ouders onttrokken en kreeg een nieuw begrip van ~~er~~ en plicht. De ouders waren hiertegen machteloos. Wanneer zij hun ouderlijk recht bij de opvoeding van hun kinderen wilden doen gelden, stootten zij op verzet en het kwam zelfs voor dat ze door hun kinderen werden aangeklaagd.

De Hitler regeering

droeg in het begin nog eenigszins het karakter van een coalitie. Het Nazi element bleek daarin het sterkst te zijn en werd over-

heerschend door wijziging in de samen-stelling en toetreding tot de partij. De baan was vrij, om geheel in den zin der Nasis te handelen. Voor anders denkenden en voor de leiders der vroegere partijen was geen plaats meer in Duitschland. Zij moesten het land v^{uit}vluchten, of kennis maken met gevangenis en concentratiekampen, om later als "politisch onzuiver" geen enkele kans meer te hebben in Nazi-Duitschland vooruit te komen.

De trouwe volgelingen van Hitler werden beloofd door goede posities en hadden hun trouw te bewijzen door de vervolging van anders denkenden.

De algemeene " Gleichschaltung "

van handel, industrie, pers, verenigingen en organisaties was een belangrijke factor, om het Nazi-programma doot te zetten.

Slechts vereenigingen, waarvan de Nat. Sos. de leiding hadden, hadden een kans, om te blijven bestaan. Andere vereenigingen werden ontbonden en er werd beslag gelegd op het vermogen. Dit wil echter niet zeggen, dat de meerderheid van de leden tot de partij moest behoren.

Het zgn. " Führerprinsip "

waarbij niet de meerderheid maar de leider beslist, zorgde ervoor dat de invloed der Nasis zich overal deed gelden. Ik herinner mij nog, hoe ik in de vereeniging van industrieelen, waarvan mijn onderneming lid was, een tegenvoorstel deed tegen een dobr het bestuur aan gekondigde maatregel op commercieel gebied. Op mijn verzoek werd mijn voorstel zelfs in stemming gebracht en met groote meerderheid aangenomen. Dit resultaat ging echter weer verloren, toen de voorzitter verklaarde, dat meerderheids beslissingen ongeldig waren.

Ik trek daaruit de enige voor mij mogelijke consequentie, door voor het lidmaatschap te bedanken. Zulke gevolgtrekkingen waren echter kort daarna niet meer mogelijk.

Handel en industrie werden in groote groepen vereenigd met verplicht lidmaatschap, waaraan niemand zich kon onttrekken. Deze vereenigingen kreegen door samenwerking met de regeering een semi officieel karakter. Inplaats van meerderheids beslissingen kwam het bevel. De voorschriften hadden een wettelijk karakter, afwijkingen daarvan werden bestraft. De administratie van de geheele industrie werd nu in uniforme banen geleid, gelijke indeeling der kapitaal- en kostenrekeningen, gelijke wijze van calculeeren, zoodat de controle van rijkswege vereenvoudigd werd.

Zij zien, hoe langzamerhand de vrijheid van handelen geheel verdween, hoe de bevolking, vereenigingen, handel, industrie en pers onder de curateele van het rijk, of beter gezegd, de partij werden gesteld.

Hoe reageerde hierop de bevolking ?

Hier dient men zich te herinneren, hoe de groote crisis en de werkloosheid veel menschen tot wanhoop hadden gebracht.

De Hitler regeering had bij veelen het optimisme doen herleven.

De werkverschaffingsmaatregelen verminderden de werkloosheid en wonden bij veelen, die vroeger nog getwijfeld hadden, instemming.

Behalve door rijksopdrachten werd de arbeidsmarkt gunstig beïnvloed door pogingen, de rentabiliteit der landbouw te verbeteren, door "Bestands Darlehen", door belastingvrijheid voor nieuw aangeschafte automobielen, door vergoeding van overheidswege van 10 % voor de restauratie van verwaarloosde gebouwen enz.

Het aanvankelijk succes, gepaard met de groote sonijdige propagande, maakte indruk op het publiek. Hoewel de resultaten der latere volkstemmingen, zooals ik uit betrouwbare bron vernam, sterk overdreven waren, kan men toch gerust aannemen, dat de aanhang van Hitler, sedert hij tot macht kwam, belangrijk steeg.

En toch was

de Nazi economie

eerst een experiment. Het was een poging, om door werverschaffing op groote schaal de bevolking weer koopkrachtig te maken, waarbij arbeid de rol van kapitaal zou helpen vervullen. Bij gebrek aan voldoende buitenlandse handel zou getracht worden, een goede nationale conjunctuur te doen ontstaan.

Ook al werd aan een geslepen econoom, als

Dr. Schacht,

later het leeuwensandje der financieel economische problemen

toevertrouwd, toch moest de Nazi economie haar bruikbaarheid eerst in de praktijk bewijzen. Nog kort voordat Hitler aan het bewind kwam, werd er in de Duitse pers critiek op Dr. Schacht uitgeoefend en werd hij ervan beschuldigd, bij de stabilisatie der Reichsmark zijn eigen belang niet verwaarloosd te hebben. Hij had echter nog juist op het goede oogenblik Hitler in het openbaar lof toegesmeid en werd daarvoor later door zijn dubbele functie beloond.

Dr. Schacht schijnt de kunst te verstaan zich tijdig aan de verantwoordelijkheid te onttrekken, om onder een nieuw bewind opnieuw een rol te kunnen spelen. Dat hij ook tijdens het Hitler bewind zijn functies neerlegde, kan als een bewijs worden beschouwd, dat het experiment der Nazi economie schipbreuk had geleden.

Het ligt ook voor de hand, dat arbeid, als factor van kapitaal beschouwd, nooit in staat is het goed te vervangen. Wel worden door arbeid nieuwe waarden geschapen, maar deze blijven slechts zoolang stabiel, als vraag en aanbod in evenwicht worden gehouden.

Goud kan daarentegen als opgehoopte koopkracht beschouwd worden. Het ophoopen van afgewerkte producten in groter omvang dan de bestaande behoefte zal steeds een prijsdaling ten gevolge hebben. Het werkverschaffingsprogramma zocht daarom een uitweg in staatsopdrachten voor publieke werken, gebouwen, aanleg van autowegen en vooral in de uitrusting en bevoorrading van het leger.

Zij zien hier hoe Hitler door het herstel der zgn.

Werkfreiheit

het eergevoel der Duitschers streelde, sympathie in militaire kringen verwierf en tegelijk het werkverschaffingsprogramma hielp.

Wat voor het binnenland de dreig van het Nat. Socialistische regime was, zou voor het buitenland het herstel der militaire macht worden. Het zou helpen, het buitenland voor de plannen van Hitler meegaande te maken. Het buitenland heeft in meer dan een opzicht aan de financiering van al deze maatregelen geholpen.

Terwijl overal in het buitenland door depreciatie de muntsoetheid afbrokkelde, bleef de Reichsmark stabiel.

Van dit feit werd door de Nazi-propaganda een handig gebruik gemaakt, om de indruk te verwekken, dat de Mark de beste waarde ter wereld was. De groote massa was ontvankelijk voor deze propaganda en tevens bereid offers te brengen, door van eischen tot verhooging van loonen en salarissen af te zien, uit vrees, dat daardoor de gevaren voor inflatie opnieuw zouden kunnen ontstaan. Tel was voor een deel het prijsniveau door hogere kosten der levensmiddelen gestegen, maar door de "Preisstopp" bleven de prijzen onder controle van den prijscommissaris en voor elke verhoging moest toestemming, onder overlegging der calculaties, worden aangevraagd. Er werd nagegaan, welke industrie-groepen groote winsten maakten en de regeering deed haar invloed gelden, om hier tot prijsverlagingen te komen. Deze resultaten werden dan opnieuw met groote reclames openbaar gemaakt. Niettegenstaande de verkwisting der regeering heerschte een geest van vertrouwen ten opzichte van het Duitse geld.

Zij, die achter de schermen konden kijken, wisten, dat de Reichsmark in het buitenland weinig waard was. Er was een soort van binnenlandsche de zgn.

Freie Reichsmark

en er waren veel soorten van buitenlandsche Markten, de geblokkeerde Markten. Wanneer Duitse bankbiljetten naar het buitenland kwamen vielen ze onmiddellijk belangrijk in koers. Toch gaven velen er de voorkeur aan, voor hun Duitse papiergeld, tegen deze onvoordeelige koers buitenlandsche munt te verkrijgen. Opnieuw streemde het papiergeld naar het naburig buitenland. De uitvoer werd verboden, maar,

toen dit niettegenstaande zware straffen niet baatte, werd eveneens de herinvoer verboden. Het geheim van de stabiliteit der Freie Reichsmark bestond juist daarin, dat het vrije verkeer ervan sterk werd beperkt. Zoodra deze Mark in buitenlandsch bezit overging, werd ze geblokkeerd en kon slechts met toestemming der Devisen-Stellen in Duitschland gebruikt worden. De geheele contrôle zoowel over het Duitsch als het buitenlandsch kapitaal in Duitschland bleef bij de Deutsche autoriteiten en zij bepaalden de waarden der verschillende soorten geblokkeerde Marken, door het gebruik ervan in het binnenland in meerdere of mindere mate te beperken. Onder deze omstandigheden is het niet te verwonderen, dat de Reichsmark op pari kon worden gehouden. Zij werd uitsluitend tegen pari afgegeven, terwijl de Marken, die door hun overgang in buitenlandsch bezit, den koers in gevaar konden brengen, onmiddellijk geblokkeerd werden.

In Duitschland geblokkeerd buitenlandsch kapitaal verloor aan waarde, waartegen de eigenaars machteloos waren. De hooge rente, die dit kapitaal had aangelokt, werd niet meer ten volle betaald. Een deel der rente werd op bijzondere, in Duitschland geblokkeerde rekeningen gecrediteerd, of in scrips vergoed, waarvan feitelijk de Reichsbank den koers vaststelde. Immers deze waarden konden slechts door tusschenkomst van Reichsbank en Devisen-Stellen verhandeld worden, die den koers controleerden. Al deze geblokkeerde waarden hebben bij den Duitschen export een groote rol gespeeld. Zij maakten een

Dumping

mogelijk, zoodat Duitschland zoowel op het gebied van den export als van het vreemdelingenverkeer een voorsprong verkreeg. Waar de kostende prijs van Deutsche fabrikaten hooger lag dan de buitelandse concurrentie werd een "Verlust-Ausgleich" toegestaan.

De exporteur mocht voor een deel der verkreegen deviezen scrips; mortgagebonds of andere geblokkeerde waarden koopen, waardoor niet allen het verlies werd gedekt, maar ook een zekere rentabiliteit werd verkregen. Deze transacties werden door de Devisenstellen en Reichsbank gecontroleerd. Later werden deze verhandelingen vereenvoudigd en bijna geheel door de Reichsbank afgewikkeld, terwijl de industrie-groep "Wirtschaftsgruppe" de hoogte der "Ausfuhrvergütung"

bepaalde. Duitschland verarmde daardoor niet, zoolang het overschot der nieuw verkreegen deviezen groter was, dan de kosten der in de uitgevoerde goederen aanwezige buitenlandse grondstoffen. In doorsnee bedraagt de prijs van alle benodigde grondstoffen niet meer dan $\frac{1}{3}$ van den kostenden prijs van het afgewerkte product.

Zoolang geblokkeerde Marken ter beschikking stonden, werden dus zeer groote export mogelijkheden verkreegen. Door deze export werd het mogelijk, de voor de oorlogsindustrie noodige grondstoffen te verkrijgen. De crediteuren van Duitschland en de landverhuizers, die hun vermogen moesten achterlaten, dekten niet allen het verlies, maar verzekerden bovendien een rentabiliteit.

De geblokkeerde Marken hielpen ook het vreemdelingenverkeer bevorderen, door afgifte van "Reisemark", die belangrijk onder de Freie Reichsmark noteerde. Deze soort van geblokkeerde Marken was alleen bestemd voor de dekking der reiskosten in Duitschland, maar werd in werkelijkheid in zoo ruime mate afgegeven, dat de buitenlandsche bezoeker in staat was, er persoonlijke inkoop in Duitse winkels mee te doen. Door den lagen koers der Reisemark ontstond opnieuw een groot prijsverschil voor Duitse fabrikaten in binnen- en buitenlandsche winkels. De buitenlandsche winkelier had hier in sterke mate onder te lijden, terwijl de bloeiende Duitse detailhandel de prestaties van het Nazibewind schieen te bewijzen.

Zoo zien wij, dat de geblokkeerde waarden, waarover Duitschland contrôle uitoefende, een tweezijdig effect hadden. Duitschland kon een dumping uitoefenen, waarbij het buitenland het verlies dekte en tegelijk werd een deel der buitenlandsche schuld er door vereffend.

In zeer sterke mate verminderde de Duitse schuld door de devaluatie der munteenheid in de crediteurlanden. Dit werd voor den Duitse fiscus een bron van inkomsten. In gelijke verhouding als de depreciatie der buitenlandsche munt werd ook de som der aan het buitenland te betalen rente en amortisatie minder. De Duitse debiteur moest bij rentebetaling vrijwel het geheele koersverschil en bij amortisatie 75 % aan "Abwertungssteuer" betalen.

De deviezen door export en vreemdelingenverkeer verkreegen hebben een belangrijke rol gespeeld bij de

bevoorrading van Duitschland

voor den komenden wereldoorlog. Was het goud in oorlogstijd een machtig wapen in handen der crediteurlanden, een even machtig wapen was de bevoorrading van Duitschland, temeer, omdat in geval van oorlog met een blokkade en dus met een beperkt gebruik van goud moest worden gerekend. Bij het uitbreken van den oorlog zinspeelde Hitler hierop door de beweering, dat de voorraden (indien ik het mij goed herinner) voldoende zouden zijn voor een zevenjarigen oorlog.

De verkregen deviezen werden onmiddellijk voor bevoorrading gebruikt, zoodat een deviezen schaarste bleef heerschen. De geheele invoer werd gecontroleerd en de niet essentiële import in zoo sterke mate uitgeschakeld,

dat er reeds voor den oorlog een gebrek aan verschillende levensmiddelen bestond, dat ~~ddet~~ binnenlandsche surrogaten moest worden aangevuld. Iedereen herinnert zich het gezegde van Göring " Kanonen statt Butter ". Tegenover deze openhartige verklaring was er ook een andere uitlegging, die het Duitsche volk ten opzichte van het buitenland verbitterde nl. , dat het buitenland liever de oogst vernietigde dan deze naar Duitschland te exporteeren. Wat dit voor indruk maakte op menschen, die niettegenstaande harde arbeid voor hun geld niet konden koopen, wat zij wenschten, is te begrijpen.

De Duitsche export kon gestimuleerd worden, zoolang er geblokkeerde Marken waren. Om de voorraad te vullen, werden steeds weer nieuwe middelen bedacht.

Buitenlandsche leveranciers, die anders geen mogelijkheid hadden naar Duitschland te exporteeren, namen genoegen met de betaling in Aski (Ausländer Sonder-Konten für Inlandzahlungen) In dit geval werd de opbrengst van de leveringen op een rekening bij een bank in Duitschland gecrediteerd. Transfer was niet mogelijk, maar de buitenlandsche leverancier kon dit bedrag ter beschikking stellen voor den import van Duitsche fabrikaten, die daarvoor in aanmerking kwamen. Het spreekt van zelf, dat deze Aski ook sterk onder pari noteerden. De buitenlandsche leverancier had het koersverschil te dragen.

IN U.S.A. werden de Aski dumping methoden door een verhoogd invoerrecht opgevangen. Er moest dus een andere weg gevonden worden. De Amerikaansche importeur verkreeg de mogelijkheid, voor de tegenwaarde der uit Duitschland geïmporteerde goederen, de zoo zeer benoedigde Amerikaansche katoen naar Duitschland met winst te verkoopen. De zaken werden door Amerikaansche banken, voornamelijk de Chase bank, afgewikkeld. De betaling vond dus plaats in " Cotton Mark " met een voordeel van ongeveer 25 %.

De Joodsche landverhuizingen vormden een belangrijke bron van inkomsten voor het economisch stelsel der Nazis. Door het achterlaten van hun vermogen hielpen ze de geblokkeerde Marken door " Auswanderer Mark " aanvullen. Bovendien leverde de " Reichsfluchtsteuer " groote bedragen op en voorts werd voor verhuisgoed, dat binnen een bepaalden tijd voor het vertrek was aangeschaft, 100 % " Ausgleichsteuer " geheven.

Wij zien bij de Jooden vervolging weer de zelfde overdrijving, die het Duitsche volk eigen is. In het begin was het reeds erg toen de Jooden van allerlei functies werden uitgesloten, maar een zekere uitzondering werd toen nog gemaakt ten opzichte van Joden, die den eersten wereldoorlog hadden meegemaakt.

Later werd geen verschil meer gemaakt en de Joden in de verschillende beroepen en bij handel en industrie uitgesloten, ~~XXXXXXXXXX~~ Zij, die niet over eigen vermogen beschikten, werden broedeloos. Tal van gevallen van zelfmoord zijn mij bekend. Voor Nazis daarentegen menig vet baantje vrij.

De "Arisierung"

bood een verdere mogelijkheid Nazis te beloonen. Zonder moeite en risico kwamen zij in het bezit van goede Joodsche zaken, die soms voor langer dan een eeuw in familie bezit waren geweest. Een schijn van oprechtheid werd nog in acht genomen, doordat de prijs van deze ondernemingen vastgesteld werd door daarvoor aangewezen accountants. In werkelijkheid leek het veel op confiscatie, vooral, wanneer uit kapitaal gebrek van den toekomstigen eigenaar, deze het recht verkreeg, gedeeltelijk uit toekomstige winsten af te betalen. De Joden op deze wijze van hun ondernemingen beroofd, gemeden door hun medeburgers en bij de geringste denunciatie blootgesteld aan vervolging en marteling in concentratiekampen, gaven er de voorkeur aan, het land te verlaten, ook al verloren zij bij gebrek aan transfer mogelijkheid vrijwel hun geheele vermogen. Het Joodsch kapitaal kwam op deze wijze vrij voor het stimuleeren van den export, voor de bevoorradings van Duitschland en voor het financieren van de groote door het rijk gesteunde semi-officieele industriën, waarbij vooraanstaande Nazis profiteerden. Het was diefstal op groote schaal, niet alleen geduld, maar zelfs aangemoedigd doot het rijk.

Het gegeven beeld van de financieele offers der Joden zou niet volledig zijn, zonder te wijzen op de hooge afgifte van vermogen na den moord op vom Rath in Parijs in 1938.

In de wreede vervolging van anders denkenden hebben de Oostenrijksche- en Sudetenduitsche Nazis niet ondergedaan voor hun Duitse partijgenooten.

Politiek en economie werkten hand in hand. Het Duitse volk kreeg den indruk, dat het een leider had, die doot het buitenland gevreesd en gerespecteerd werd. Nieuwe gebieden werden verkregen en de economische bronnen van deze landen onder Duitisch beheer gesteld, onder invoering der Nazi methoden. Er werd voor gezorgd dat de economische bedoelingen bij deze gebiedsuitbreidingen niet te zeer in het oog liepen. Het Duitse volk was naief genoeg, om te gelooven, dat slechts bevrijding en bescherming der bewoners de beweegredenen waren geweest. Natuurlijk leefde na de inlijving handel en nijverheid op, omdat Duitschland nu zonder deviezen deze gebieden leeg kon koopen.

De werkeloosheid verdween en de Nazi economie scheen ook hier bevruchtend te werken.

De groote landverhuizingen, die duizenden zgn. " Volksdeutsche " binnen de Duitse grenzen en die opnieuw de vredelievendheid van Hitler moesten bewijzen, hadden economisch een geheel andere uitwerking als de Joodsche emigratie. Thans leverde de vestiging in Duitschland niet alleen de beschikking over deviezen, ontstaan uit het buitenlandsch bezit, maar bovendien konden deze uit het buitenland gekomen arbeidskrachten in Reichsmark betaald worden, zonder dat een gedeelte van het loon getransfereerd moest worden. In tegenstelling met Oostenrijk en C.S.R., waar het Duitse leger ongehinderd binnen had kunnen marcheren, stootte het in Polen op gewapend verzet. De voorafgegane-Nazi-propaganda over de mishandeling der Duitse minderheden en over de " vredelievendheid " van den Führer, die door zijn aanbod een oorlog met Polen getracht zou hebben te voorkomen, verwekten bij de groote massa van het Duitse volk den indruk, alsof de schuld alleen aan Polen lag. Beïnvloed door deze propaganda, konden de Duitschers ook niet begrijpen, waarom Engeland en Frankrijk zich zouden hebben te bemoeien met aangelegenheden, die alleen Polen en Duitschland aangingen. In het vervolg sprak de Duitse propaganda nog slechts van

" dem uns gezwungenen Krieg "

De oorlog bood in de eerste plaats aan de Nazis, aan militaire kringen en aan de beïnvloede jeugd gelegenheid, hun eerzucht te bevredigen. Bij de groote massa van het Duitse volk lag de ellende van den eersten wereldoorlog nog te zeer in het geheugen.

Zij beschouwden deze nieuwe oorlog als een ramp, hoewel, onder invloed van de eenzijdige propaganda, als een onafwendbare ramp, waarin zij zich hadden te schikken. In tegenstelling met den eersten wereldoorlog ontbrak het dan ook aan enthousiasme. Dit werd eerst anders door de groote militaire successen. De Duitschers begonnen in te zien hoe goed, het was, dat Hitler de dreigende gevaren tijdig erkend en door een goed uitgerust leger voorzorgsmaatregelen getroffen had.

Alles was tot in het kleinste georganiseerd. De geheele industrie en de bevolking, de zgn.

" Heimatfront "

kon, door de reeds verkregen indeeling in belangengroepen van boven af gedrigeerd worden. De arbeidsbureaux zorgden voor toewijzing en onttrekking van werkkrachten, al naar gelang de industrie al of niet als essentieel werd beschouwd. De persoonlijke vrijheid ging nog verder verloren.

Alleen het " Arbeitsamt " besliste, waarheen zich de werklieden hadden te begeven. Tal van kleinere ondernemers moesten sluiten, omdat hun eigen arbeidskracht elders bter het oorlogsapparaat kon dienen. Ook grootere fabrieken, waarvan het nijverheidskarakter geen bijzonder belang voor de oorlogvoering had, werden stil gelegd.

De loopende kosten van deze fabrieken werden door de groep gedragen.

Bijna alle niet technische arbeidskrachten werden door het leger opgeëischt. Later werden zelfs de vakarbeiders niet meer ontzien. Er moest een bepaald aantal afgegeven worden, waarover echter de fabrieksleiding geraadpleegd werd, zoodat de beste arbeidskrachten voor de oorlogs- en in geringe mate voor de export industrie gespaard werden. Er werd getracht, deze arbeiders steeds meer door vrouwelijke en op zeker gebied ook door buitenlandsche arbeidskrachten of krijgsgevangenen te vervangen. De export industrie werd hoe langer hoe meer verwaarloosd.

Geheel Duitschland is een arsenaal, waarvoor groote en kleine fabrieken werken. Kleine fabrieken maken voornamelijk onderdeelen. Ze moeten de levertijd nauwkeurig berekenen en zijn daarvoor verantwoordelijk. De prijzen worden bepaald door de uniforme calculatiemethoden.

Na de bezetting van andere landen werden deze voor de productie ingeschakeld. Door permanente tentoonstellingen van onderdeelen werden daar in aanmerking komende fabrieken gezocht. De sterke splitsing in de fabricage stelt groote eischen aan het transport systeem. Hierom en om de industrie minder ^{kwets} kostbaar te maken, werd getracht, deze steeds meer naar de nieuwe gebieden in het Oosten te verplaatsen. De geheele organisatie was bij de tweede wereldoorlog veel omvangrijker en beter voorbereid, dan bij de eerste.

De Deutsche financieele positie daarentegen veel zwakker.

Door het bevooradingsst~~ee~~m ontbrak het bij de oorlogsindustrie geenszins aan grondstoffen. De financiering werd in nieuwe banen geleid. Dit werd vergemakkelijkt, doordat vredesartikelen nog slechts in zeer geringe mate verkrijgbaar waren. De fabrieken moesten hun " Wirtschaftsgruppe " over de aanwezige voorraden in afgewerkte producten inlichten en de verkoop werd weer van bevanaf geleid, door van tijd tot tijd een kleine hoeveelheid voor verkoop in het binnenland vrij te geven.

De toenemende koopkracht der bevolking vond dus slechts een zeer beperkte mogelijkheid tot koopen. Het vrijkomende geld stroomde terug naar de banken, en werd dan voor koop van rentegevende schatkistbiljetten of discont~~ee~~ring van rentelooze schatkistwissels gebruikt.

Het aan de circulatie onttrekken van grootere bedragen was als "Kapitaal-Verbrechen" verboden. De arbeiders hadden gelegenheid tot "Gemeinschaftssparen" door een deel van het loon in de vorm van bankspaarzegels in ontvangst te nemen. Later werd dit nog meer aangemoedigd door het "Eiserne Sparen", waardoor het gespaarde niet belasting plichtig was.

De oorlog moest op de spaarzaamste wijze gevoerd worden. De arbeidgever mocht niet door het bieden van voordeelen arbeidskrachten van andere werkgevers weglekken. Elke verandering van werkkring moest door het arbeidsbureau worden goedgekeurd. Een zoodanige verandering kon niet leiden tot verbetering van de financiële positie van den werknemer, want hij had ook dan geneegen te nemen met hetzelfde salaris als in de vorige werkkring. Bij promotie in dezelfde onderneming, door het vrijkomen van een hogere post, werd veelal de betaling van een hooger salaris aan den werknemer ervan afhankelijk gemaakt, dat het verschil bij een bank tot het einde van den oorlog geblokkeerd werd.

In principe zou niemand door den oorlog mogen profiteeren. Zakenmensen moesten de meerdere winst afleveren en hadden dan van de verblijvende normale winst de verhoogde oorlogsbelasting te betalen. Deze maatregel bleek echter de productie ongunstig te beïnvloeden en werd later door een hooge belasting op de overwinst vervangen.

Tech zou Duitschland waarschijnlijk niet in staat geweest zijn, een langen oorlog allen met eigen middelen te voeren.

De overrompeling der kleine neutrale staten bracht het economische en financiële stelsel dezer landen onder de onbepaalde controle en invloedssfeer van Duitschland. De waardelooze Marken moesten als wettig betaalmiddel worden aangenomen. Dit werd vergemakkelijkt door samenwerking met de nationale banken, voor Nederland met de Nederlandsche bank met een vaste omrekeningskoers van RM. 100,-- f 75,35. Het eenige waarmede Duitschland de groote export van Nederland naar het rijk ten minste gedeeltelijk zou hebben kunnen betalen, zouden Duitsche goederen geweest zijn. Dit werd echter beperkt. De Wirtschaftsgruppe, waarbij mijn onderneming was ingedeeld, verbood de export naar Nederland. Ik twijfel niet, dat nog steeds in andere goederen een beperkte export mogelijkheid bleef bestaan, maar deze leveringen zullen voornamelijk uit grondstoffen ten dienste der voor Duitschland werkende industrie hebben bestaan.

Voer den Nederlandschen exporteur, die ook vroeger zaken met D Duitschland had gedreven, werd de financiële afwikkeling vereenvoudigd. De tol en deviezen-grens werd opgeheven. Nederlandsche arbeiders, die in Duitschland werkzaam waren, konden zonder beperking geld aan hun aan hun gezin in Nederland zenden.

De terugbetaling van in Duitschland belegd Nederlandsch kapitaal werd echter bemoeilijkt door de in Nederland ingevoerde geblokkeerde Marken belasting, waarbij tot 70 % belasting werd geheven. Het merkwaardige hierbij was, dat deze belasting ook gold voor in Guldens gegeven leeningen, zelfs, wanneer de leeningen vóór de devaluatie waren verstrekt en Duitschland dus met minder dan het vroeger verkregen Marken-bedrag kon afdekken. Later werd de geblokkeerde Markenbelasting opgeheven.

Nederland werd hoe langer hoe meer als een deel van het Duitse economische blok beschouwd. Duitseh "kapitaal" begon zich in Nederland te interesseeren, door deel te nemen in het kapitaal ~~van~~ ~~van~~ van bank ^{en} ~~en~~ industrieele ondernemingen of door andere beleggingen in Nederland.

De Nederlandsche bank speelde in de bemiddeling een groote rol. De vordering op Duitschland is een deel van haar actief. Hieruit kan echter niet de omvang der Duitse schuld aan Nederland worden afgeleid. Immers, men kan de kosten voor de Duitse bezetting, die de schuld hebben verminderd, niet als een Nederlandsche verplichting beschouwen. Bovendien is naar het schijnt, een deel der schuld geconsolideerd, door de verkoop van Duitse schatkistbiljetten naar Nederland. Voor de Nederlandsche beleggers betekent het een groot gevaar, wanneer na den oorlog de bankvorderingen op Duitschland zullen moeten worden afgeschreven.

Joedsche Nederlanders verleren de contrôle over hun kapitaal, omdat dit bij de Nazibank, Lippmann Rosenthal, moest worden gedeponeerd. Een zekere uitzondering bestond nog ten opzichte van het bedrijfskapitaal, vermoedelijk in het belang der latere ariseering. Door een nieuwe wet werd einde 1941 het nog in Duitschland achtergebleven vermogen, van naar het buitenland vertrokken Duitse Joden gecenfisceerd. Deze wet was ook van toepassing bij Duitse Joden, die geheel op legale manier, na betaling van "Reichsfluchtsteuer" en alle verdere verplichtingen, zich in Nederland metterweeen hadden gevestigd.

De oorlog met Rusland is m.i. ook voor een groot deel uit economische overwegingen ontstaan. Nog zeer kort voor het uitbreken van dezen oorlog, toen men reeds hoorde, dat Duitse troepen aan de Russische grenzen waren samengetrokken, werd er door de "Wirtschaftsgruppe" nog op aangedrongen, zooveel mogelijk naar Rusland te exporteeren. Het was blijkbaar niet mogelijk om in Rusland tegen crediet te kopen.

De Duitse industrie bijna geheel door de oorlogselevering in beslag genomen, kon niet meer in voldoende mate exporteerden. Het leger moest dus helpen, om zonder betaling de beschikking over Russische producten te verkrijgen.

De leegplundering van Europa, geschiedt zoo geheel systematisch. Door vernuft en dwang stroomden kapitaal en voorraden naar Duitschland. Wel ontvangen handel en industrie in de bezette gebieden de tegenwaarde in hun eigen wettig betaalmiddel, maar deze munt is gebaseerd op de financiële draagkracht van het Duitse rijk, dat reeds voor den oorlog bankroet was. Het rijk dat toen reeds methoden teepaste, erger dan die van een insolventen debiteur, dat ruilhandel dreef, om zich aan de afdekking van oude verplichtingen te onttrekken, dat bestaande schulden op eigen manier devalueerde, om daarmee nieuwe deviozen voor het oorlogsapparaat te verkrijgen en dat uit hebzucht door vervolging en diefstal een weerlooze minderheid tot wanhoop en zelfmoord dreef.

Dit zelfde rijk nam de schijn van moraal aan, toen het voor den oorlog twee Joodsche landgenooten, voor die ik de grootste achting had, en die als fabrieksdirecteuren in het gebied van het consulaat woonden, onder het voorwendsel van bedriegelijke administratie en frauduleus bankroet in hechtenis nam en later uit Duitschland verdreef. Een van hen zal niet meer kunnen aanklagen, wanneer de Nazis straks ter verantwoording zullen worden geroepen, omdat hij in het moordenaarskamp Mauthausen den dood vond.

Wat zal de toekomst brengen ?

Zal Duitschland na den oorlog uit dezen chaos kunnen herrijzen, om mede te werken aan een rechtvaardige wereldeconomie ?

Voor herstel van den wereldhandel zal men een belangrijk gebied als het Duitse rijk niet kunnen uitschakelen.

Ik denk terug aan een onderheid van voor den oorlog met een, inmiddels gestorven, Joodsch Amsterdammer. Hij was natuurlijk anti-Nazi, maar gaf uiting aan zijn groote tevredenheid met zijn advocaat in Duitschland, door te zeggen : " Zoelangt er in Duitschland menschen zijn als Dr. K. ben ik niet anti-Duitsch ".

Tijdens een oorlog kan geen onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende volksgroepen van den vijand. Voor den wederopbouw na den oorlog, zijn m.i. alle menschen welkom, die ondervinding en kennis met goeden wil en oprechtheid van karakter paren.

Eerst zal echter Duitschland van Hitler en zijn beulsknechten op een manier bevrijd moeten worden, die bij de groote massa van het volk de overtuiging zal doen ontstaan, dat deze misdadigers ~~een~~ een gerechte straf verdienen voor alle ellende, die ze over de menschheid hebben gebracht.

Veel Duitschers zijn misleid. Zij hebben Hitler bewonderd, vereerd en bejubeld, omdat hij de werkeloosheid liet verdwijnen, omdat hij de economische toestanden schijnbaar verbeterde en, omdat hij Duitschland een vooraanstaande plaats onder de groote mogendheden verschafte. Zij hebben zich door het resultaat laten verblinden, zonder de middelen te zien. Zonder deze menschen te overtuigen, is een toekomstig gevaar niet uit den weg geruimd.

Bij een toekomstig herstel mogen m.i. de slachtoffers niet worden vergeten, die reeds voor den ~~1914~~ oorlog zijn gevallen. Achtbare families, die reeds sedert generaties in Duitschland woonden, zijn door Hitler en zijn partijgenooten vertrappt, beroofd en tot wanheep gedreven. Velen zijn in dezen ongelijke strijd gesneuveld, maar het zou een premie op de misdaad zijn, wanneer de Nazis in het onbetwiste bezit van de verworven rijkdommen zouden blijven, zonder een pging tot herstel te doen voor de overlevenden en nakomelingen der slachtoffers, die van alles beroofd waren, zelfs van de mogelijkheid om kennis op te doen aan ~~1914~~ universiteiten en hogescholen. Aan deze ongelukkigen was elke mogelijkheid voor een redelijk bestaan ontzegd, hun vermogen verbeurd verklaard, of onder controle gesteld met de verplichting tot aanmelding van alle nieuw te verkrijgen gelden.

Is het niet een gebod der rechtvaardigheid, wanneer de vermogens der Nazis zoelang onder controle der voorhanden organisaties werden gesteld, totdat het evenwicht voor de slachtoffers weer eenigszins is hersteld ?

Indien men zich niet in Duitse binnenlandsche aangelegenheden zal willen mengen, dan mag toch niet worden vergeten, dat ook Nederlanders door de Nazis zijn benadeeld. Dat de eertijds zoo beroemde Nederlandsche zangeres, Julia Culp, die als weduwe van een rijk R.K. fabrikant in het Sudetengebied woonde, door de Nazis van haar landgoed werd verdreven.

Wanneer de slachtoffers nog leven, is een herstel mogelijk, zonder dat de moeilijkheid van transfer ontstaat, indien de benadeelden bereid zijn, naar hun vroegere woonplaats terug te keeren.

Het is echter de vraag, of menschen genoodzaakt kunnen worden, weer in een gebied te gaan woenen, waar de jeugd door de rassen-theorie der Nazis verpest is. De jeugd van heden vermt de regeering van morgen.

Kan Duitschland de oorlogsschade vergoeden ?

De verwachtingen mogen niet te hoog gespannen worden, want het resultaat hangt af van de financieele draagkracht van het Duitse volk, om de gelden op te brengen en van de mogelijkheid ze te transfereeren.

Duitschland heeft in Nederland kapitaal geïnvesteerd, dat het bij de Nederlandsche bank geleend heeft. Deze beleggingen zullen als onderpand voor de terugbetaling in aanmerking kunnen komen.

Duitschland bezit, als bij uitstek industrieel land, een groot export vermogen, maar zal de voeroorlogsschuld en de aan het buitenland toegebrachte schade slechts in verhouding tot het eigen herstel kunnen betalen.

Wanneer men aanneemt, dat de kosten in het buitenland voor de organisatie van den export in deersnee 15 % van de opbrengst eischen, dan zal bij beslaglegging op 20 % van het export bedrag voor geleden oorlogsschade en 5 % voor de verdere voeroorlogsverplichtingen, de mogelijkheid blijven bestaan, steeds de benoedigde grondstoffen voor de industrie opnieuw aan te vullen en de rest voor algemeene import te gebruiken. Al naar gelang deze beslaglegging groeter of kleiner zal zijn, zal de Duitse import mogelijkheid van buitenlandsche producten voor binnenlandsch verbruik er door verminderen of vermeerderen.

De schulden van voor den oorlog van tal van landen, die niet over goud of buitenlandsch tegoed beschikken, zullen eveneens slechts door toekomstige diensten of leveringen aan het buitenland verrekend kunnen worden. Hierbij bestaat de groete moeilijkheid in verschil van

waardeering der munteenheden.

Reeds voor den oorlog waren er verschillen, omdat het automatische, in overeenstemming brengen brengen, door het beperken van het vrije geldverkeer, werd verhinderd. De oorlog heeft dit verergerd. Als voorbeeld uit de practijk kan hier worden aangehaald, dat ik bij mijn uitwisseling in Mei 1942 toestemming kreeg, voor een bedrag aan Reichsmark Dollars te koopen, die mij tegen de keers van 1 Dollar = 1,29 Reichsmark werden geleverd. De Gulden noteerde toen Rm. 1,327, zoodat de Gulden nog hooger in waarde stond dan de Dollar.

De gevaren ontstaan door de vermeerdering van de zwevende en werkelijke schuld, worden in tal van oorlogvoerende landen tegen gehouden, door prijzen en loonen in bedwang te houden. Opheffing van d^ze maatregelen na den oorlog zou er toe kunnen leiden, dat de snel stijgende prijzen spoedig de overtollige koopkracht zouden absorbeeren. Veel kapitaal zou naar het buitenland vloeien in het streven, het gebrek aan binnenlandsche waren door impotten tegen hooge prijzen aan te vullen.

Het vasthouden aan limieten voor loonen, salarissen en goederenprijzen zou, bij de voorhanden koopkracht, de warenschaarste verergeren doordat de verwachting van toekomstige hoogere winsten de winkeliers ~~na~~ verkoop terug zouden houden. De zwarte markt zou er door profiteeren, maar de import zou er ook door beperkt blijven.

De overtollige koopkracht kan weggenomen worden door belastingen of door devaluatie. Het laatste vermindert niet alleen de stabiliteit in het eigen land, maar ook het levenspeil en voor de groote massa de mogelijkheid buitenlandsche producten te koopen.

De financiering

zal voor een deel moeten komen uit landen, die de verminderde goederen voorraden weer kunnen aanvullen. De eenzijdige kapitaalverplichtingen verminderen de latere importmogelijkheden uit deze landen. Het is te vreezen, dat de munteenheden opnieuw zullen afbrokkelen met het gevolg van uitschakeling dezer debiteurlanden als koopers en dumping door de zelfde landen als verkooopers.

Op een goede conjunctuur zou dan weer een crisis volgen. Nationale maatregelen allen niet zooveel kunnen helpen, als internationaal overleg en samenwerking.

Ruilhandel, uitvoerprijzen en tweezijdig clearing zijn slechts noodmaatregelen. Devaluaties helpen slechts tijdelijk en zijn eenzijdig.

Na dezen oorlogschaoos zullen, zelfs bij stabiliseering der munteenheden, latere groote schommelingen nauwelijks vermeden kunnen worden. Er zal echter getracht moeten worden, tusschen de waardemeters der verschillende staten op een manier het evenwicht te hetstellen, dat alle landen hun aandeel aan de verzorging krijgen. Om dit te bereiken, zal ook moeten worden vermeden, dat enkele landen zich door overdreven invoerrechten afsluiten.

Arbeidslonen kunnen niet overal gelijk zijn. In landen, die bijzondere voordeelen hebben door ligging, voorhandenzijn van grondstoffen, of ontwikkeling der industrie, zal het levensniveau der arbeiders hooger kunnen zijn, dan in andere gebieden.

Dit verhoogt de koopkracht en de mogelijkheid van import.

Slechts

internationale samenwerking

op financieel en economisch gebied zal tot een resultaat kunnen leiden.

Het vertrouwen in internationale verplichtingen dient terug te keeren door de zekerheid, voor uitgeleende gelden, of geleverde goederen de volle waarde terug te ontvangen. Door de ondervinding na den eersten wereldoorlog bestaat er twijfel, of uitgeputte landen in goud uitgedrukte leeningen later in deze waarde terug zullen kunnen betalen. Wanneer het crediteurland in hoofdzaak leverancier en slechts in geringe mate koper is, zal het debiteurland niet tot terugbetaling in staat zijn, wanneer de export zich tot ruilhandel in de een of andere vorm met andere landen bepaalt.

Een internationale clearingbank

met eigen stabiele waardemeter, erkend en gewaarborgd door de deelnemende staten en onafhankelijk van de nationale munteenheden, zou stellig goede diensten kunnen bewijzen. Hierdoor behoeft geen inbreuk gemaakt te worden op de souvereiniteit der verschillende staten bij de vaststelling der eigen munteenheden.

Ik heb hierbij op het oog een internationale clearingbank, domicilie hebbende in het hoofdkantoor der nationale banken van elk der deelnemende staten, waarbij aan het kapitaal door de nationale banken wordt deelgenomen, onder staatsgarantie, met $1/8$ der waarde van het gemiddelde jaarlijksche uitvoervolume (diensten en leveringen aan het buitenland) van de laatste 3 jaar voor den oorlog, omgerekend in de waarde-eenheid der bank.

De bank brengt geen eigen munt of banknoten in verkeer en beperkt zich tot verrekening.

De stabiliteit der waarde wordt dus niet verkregen door het uitgeven van goudgeld, maar door vergelijking met de tegenwaarde van een bepaald gewicht aan fijn goud.

De waardemeter der bank moet in naam afwijken van de nationale munten en de goudwaarde der eenheid mag niet te hoog genomen worden, om de herleiding van reeds zeer laag noteerende nationale waarden te vergemakkelijken. Hieromtrent zal overeenstemming moeten worden verkregen. Het zou M.i. aanbeveling verdienen, wanneer de waarde-eenheid der bank het midden zou houden tussen de oorspronkelijke goudwaarde van de Zwitschersche franc en de Engelsche shilling.

Om mijn bedoeling duidelijk te maken en tegelijk het internationaal karakter van deze verreken-eenheid aan te duiden, heb ik de naam " Global " gekozen.

1 Global (= 100 Globalcenten) zou dus in waarde overeenstemmen met 0,xx gram fijngoud (nog nader vast te stellen).

De internationale clearingbank, zou dus het medium vormen tusschen de nationale banken, waarbij deze evenredig aan het kapitaal voor een bedrag in " Global " deelnemen. Het kapitaal wordt samengebracht door reserveering van goud, of waar dit niet mogelijk is, van toekomstige exportdeviezen.

Daar de bank in de deelnemende landen kantoor houdt, kunnen de actieven zich in verschillende landen bevinden. Het goud kan in de kelders blijven der nationale banken. In de balansen dezer banken zou ook voort het vervolg de geheele goudvoorraad onder de actieven worden opgenomen, terwijl onder de passieven het voor de internationale clearing bank gereserveerde goud vermeld wordt.

De financiering behoeft geen moeilijkheid op te leveren, want, terwijl tot nu toe deviezen mede dienst deden ter dekking van de in omloop zijnde banknoten, zou in het vervolg het aandeel aan de internationale clearing bank tot de actieven der nationale bank behoren.

De werking der internationale clearing bank zou als volgt zijn.

Aan elk der deelnemende nationale banken wordt een crediet in " Global " verleend, gelijk aan het bedrag der deelneming.

Rente wordt voor dit crediet niet berekend.

Ter dekking der administratie kosten bij de internationale verrekeningen moet zoowel de schuldenaar in het eene land, als de schuld-eischer in het andere land $\frac{1}{2}$ % van het " Global " bedrag aan de internationale clearing bank vergoeden. Overigens bestaat in het zelfde land op het zelfde tijdstip geen koersverschil bij aankoop of verkoop van " Global ". Deze geringe kosten van $\frac{1}{2}$ % vormen geen bezwaar voor de internationale handel, omdat ze algemeen ontstaan en dus geen invloed hebben op de concurrentie.

Export goederen zouden in " Global " berekend, of het eindbedrag der rekening hierin herleid moeten worden. De vorderingen worden daardoor stabiel. De betaling geschiedt, doordat de koper in het eene land, door storting der tegenwaarde in de nationale munt bij de nationale bank, de internationale clearing bank opdracht geeft, de tegenwaarde in het andere land, eveneens door tusschenkomst van de nationale bank aldaar, in de munt van dat land aan den koper te vergoeden.

De voordeelen van dit veelzijdig clearing zijn:

1. De opbrengst van export kan in tegenstelling met het tweezijdig clearing universeel gebruikt worden, waardoor de internationale handel wordt bevorderd.
2. De import van de verschillende landen kan beter gecontrôleerd en binnen credietgrenzen gehouden worden.
3. Goudverscheppingen behoeven slechts plaats te vinden, wanneer een land boven het beschikbare crediet importeert, en ook dan slechts, wanneer in de naaste toekomst niet een evenredig grotere export te verwachten is. Voor een tijdelijk grotere import zal een tijdelijke ~~verzorging~~ verpanding van goud aan de internationale clearing bank plaats kunnen vinden.
4. De internationale clearing bank kan contrôle uitoefenen over het nakomen van bestaande of nieuwe kapitaal verplichtingen, door bij het debiteurland beslag te leggen op een bepaald percentage van den export ten gunste van het crediteurland.
5. Bij de na de oorlog te verwachten schommelingen in de nationale munteenheden zal deze stabiele waarde het evenwicht helpen herstellen.
6. Herstel van stabiliteit en vertrouwen bij internationale veranderingen, door ze aan den invloed van eenzijdige maatregelen en van speculatie te onttrekken.

Het zou gewenscht zijn, een internationale clearingbank, als hier beschreven, onder de contrôle van een internationale economische raad te stellen, die er tevens over kan waken, dat buitensporigheden van enkele landen niet opnieuw de geheele wereldeconomie in gevaar kunnen brengen.

In het voorgaande heb ik een beeld gegeven van het tijperk na den eersten wereldoorlog. Mijn bericht is natuurlijk eenzijdig, omdat ik er voornamelijk mijn ondervinding in Duitschland in heb behandeld. Het is niet als een studie te beschouwen, waarvoor mij door mijn overhaast vertrek uit Duitschland, onder achterlating van alles, de gegevens ontbreken. Ik heb neergeschreven, wat ik mij herinnerde en wat ik voor de toekomst wenschelijk acht. Ik verzoek mijn bericht dus slechts zoo te beschouwen, als ik het betitelde "Gedachten over het verleden en de toekomst".

San Francisco, California

3 April 1943